

„Láttam, hogy a hajnali sugárzásban, virágos faágon, a fejem fölött lóg egy fiatal halott!...“

Jávor Pál életének regénye

Jávor Pál

Csakugyan regény, de valódi, nagyon is igaz. Jávor Pál, aki ma már a Nagy Imrék, Náday Ferenc és Császár Imrék örökét tölti be a Nemzeti Színházban, sok tehetséggel és külső megjelenésének minden eleganciájával, ezeket mondja:

— Regény ez kérem, szinte röstellem is elmondani. Mert egészen bizonyos, hogy azok között, akik ezt a vallomást olvassák, sokan lesznek, akik megesküsznek majd arra, hogy minden, amit most elmondtam, nem más, mint ügyeskedő kitalálás. Pedig az igazság az, hogy minden egyes szavam megfelel a valóságnak. Kimondhatatlanul sokat szenvedtem s ha mosolyogni is tudok ma már a tegnapi, az csak azért van, mert remélem, hogy ami velem a multban történt, már soha többé nem ismétlődhetik meg!

Egy fűzfakosárral Kőbányán

És belekezd »regénye« elmondásába:

— Aradról, ahol szüleimmel éltem, 1919-ben kiutasítottam magamat. Azért volt erre szükség, mert egy fillérem sem volt és az, akit Romániából kiutasítottak, az államtól ingyen vasútijegyet kapott oda, ahova utazni akart. Én, aki akkor újságíró-tanonc voltam, Dániába akartam eljutni, hogy ott a Nordisk-filmársaságnál szerezzek filmszínészi szerződést. Ma sem tudom, hogy akkor miért akartam filmszínész lenni, mert hiszen erre a mesterségre semmi előképzettségem nem volt és mindössze csak tizenhétéves voltam. A kért vasútijegyet megkaptam, de dacára a sok pécsetnek, ami a jegyemen volt, a kőbányai rendezőpályaudvaron kidobtak társaimmal együtt a vasúti kocsiból. Nem engedtek tovább utazni. Azt mondták, hogy a jegy érvényessége Budapesten megszűnt. Nem tehettem mást: fűzfakosaramat a kezembe vettem és nekivágtam Budapestnek. A Rákóczi úton »esurogtam be« a városba. Megálltam az Uránia mozi előtt és a kirakatokba helyeztettem fényképeket nézegettem. Közben minden különösebb ok nélkül a mozi falára néztem és ott egy fehér táblát láttam, amelyre nagy fekete betűkkel rá volt festve, hogy: Országos Színművészeti Akadémia. Miközben ezt a felírást néztem, egy úr jött le a lépcsőkön. Megszólítottam:

— Hol lehet kérem itt jelentkezni?

Az úr barátságosan válaszolt:

— Délután három órákor menjen fel az első emeletre, ott majd megmondanak magának mindent. Előre figyelmeztetem, hogy az, aki azt akarja, hogy felvegyék, elsősorban egy verset kell kifogástalanul elszavalnia!

Petőfi és Pethes segítségével

Elköszöntem. Délután három óráig elég időm volt még. A Múzeum körútra vetődtem, ahol be mentem egy antikváriumba és ott néhány fillérért vásároltam egy könyvet, amely Petőfi verseit tartalmazta. Visszamentem az Akadémia elé, leültem az uccán a kosaramra és elkezdtem tanulni az egyik verset. Három óra volt, felrohantam a lépcsőkön, jelentkeztem az öreg Reszegi szolgánál, aki bevezetett egy terembe. Itt egy óriási asztal mellett ültek a vizsgáztató urak. Legnagyobb meglepetésemre ezek között az urak között láttam az én délelőtti jószágos tanácsadóm is. Mielőtt belekezdtem volna Petőfi versének elmondásába, ez a »délelőtti úr« halkán odasúgta a fülembe:

— Nem kell félni fiatalember. Nyugalom!...

Két strófát mondtam el a versből, azután azt mondta az egyik úr, hogy kimehetek. Kétségbeesve, szédülve, teljesen reménytelenül mentem ki a folyosóra és indultam lefelé a lépcsőkön, de az

öreg Reszegi utánam sietett, megfogta a kezemet és azt mondta:

— Tessék visszaszajónni és megvárni a döntést!

Felóra múlva megtudtam, hogy — felvettek! A döntést a »délelőtti úr« közölte velem. Ez az úr: Pethes Imre volt. Nekem még ma is az az érzésem, hogy most is ő fogja a kezemet és ő vezet a pályámon!...

— Hol lakott akkor?

— Sehol.

— Hol aludt?

— Esténként beosontam a Nemzeti Színházba és a házi színpadon a fűszőnyeg alatt. Ha ez nem sikerült, éjjel egy óráig a Nyugati pályaudvar várótermében egy padon. Egy órákor a Nyugati-ról átmentem a Keletre, ahol három órákor ment el az utolsó vonat. Ezután gyalog az összekötő vasútihidon keresztül átmentem Keletföldre. Itt fejeztem be az éjszakát. Másnap reggel nyolc órákor ébredtem a padon, a pályaudvari vízvezeték csapjából kiömlő vízben megmostam az arcom és a kezem s elgyalogoltam Budapestre.

— Sohasem hiült meg?

— Soha. Annál többször vagyok náthás mostanában!

Hajnalban, a Városmajor fűvén ébredve...

Kis esőnd után folytatja:

— A nyár kellemesebb volt, mint a tél. Egész Buda rendelkezésemre állt! Legtöbbször a Városmajorban aludtam, kinyújtózva, boldogan, a puha fűben!... Sohasé felejttem el, ami itt történt velem. Egy éjszaka dér esett, belepte a fűvet, a ruhámat, arcomat, kezeimet, — fáztam. Hajnalban ébredtem. Dideregve felültem helyemen. A föld, a fűvek, a virágok szagát éreztem. És hirtelen magam fölül néztem. Akkor láttam, hogy a hajnali, rózsaszínű sugárzásban, virágos faágon, a fejem fölött lóg egy fiatal halott! Borzasztóan megijedtem, elszaladtam. Sokáig szaladhattam, amikor végre leültem egy padra és furesán, hangosan felnevettem:

— Hm, ez a fiatal halott! Na, Jávor, láttad őt? Ugy látszik, vannak még ebben a városban nálad elkeseredettebb emberek is!

Ezt már magamban motyogtam:

— De ezek a — fákön lógnak!

— Volt ennivalója?

— Apámnak egyik pesti ismerőse elhelyezett apám hét barátjánál, akiknél mindennap ebédet kaptam. Egyszer ettem napjában.

— Azután?

Jávor, az ágyrajáró

— Csontos Gyula egy vizsgaelőadáson végighallgatott és azonnal leszerződött a Renaissance Színházhoz. Hirtelen jobbra fordult a sorsom: havi fix fizetést kaptam. Most már állandó otthon után is nézhettem. Azonnal kivettem — pénzért! — egy pompás ágyat a Krisztina körút száztizenegy számú házában, Kulcsár néniénél, akinek férje egy öregedő, édes vasúti bakter volt. A szobában az egyik ágyban Kulcsár néni a férjével aludt, a másikban felváltva két tűzoltó, a dívánon egy szabó és az ablak melletti ágyban a művész úr: én! A szoba gyönyörű volt. Ablaka teli volt muskátlival és az ágyam előtt főúri, szikrázóra politurozott hintaszék lengett. Sohasé felejttem el akkori lakótársaimat. Ezek az emberek, Kulcsárékkal együtt még ma is a barátaim.

— Hány darabban játszott a Renaissance Színházban?

— Háromban. Az utolsóban, a Csodaszarvasban Tökés Anna debütált. Az ő partnere voltam és először játszottam együtt ugyanebben a darabban Maklár Zoltánnal is. Nem volt semmi baj, de engem nem elégített ki a pesti színpad és vidékre mentem. Székesfehérvár, Kaposvár, Veszprém és Esztergom után Szegedre vetődtem. A szegedi Városi Színháznak akkor Tarnay Ernő volt az igazgatója. Szeged volt az első jelentős

állomás életemben, mert saját keresetemből itt csináltattam az első új ruhát!

— A pesti színház nem elégítette ki, a vidéki igen?

— A vidék megadta nekem a legteljesebb lehetőséget arra, hogy operettektől, vígjátékoktól és boházatoktól kezdve eljuthassak a legnehezebb drámai szerepekhez is!

— Voltak sikerei?

— Nem tudom, csak az bizonyos, hogy jutalomjátékaimon virágtól kezdve nadrágtartókon, harisnyakötőkön, sonkákon és könyveken keresztül mindent kaptam. Szerettek az emberek!

A karrier

— Hogyan került Pestre?

— Szegeden Faludi Sándor látta játékomat. Ő hozott fel a Magyar Színházhoz, ahol Egyed Zoltán Égő szoknya című darabjában léptem fel. Ebben a darabban eljátszott szerepemnek köszönhetően, hogy pesti színész maradhattam. Három évig voltam a Magyar Színháznál és onnan kerültem át a Vigaszínházhoz. Hat évig maradtam ott. Váltakozó szerencsével töltöttem el ezt a hat esztendőt. 1935. év nyarán életem első külföldi útjára indultam. Párizsban voltam éppen, amikor egy napon táviratot kaptam Pestről. A meglepő táviratban ez állott: »Mint a Nemzeti Színház új igazgatója, hároméves szerződést ajánlok, Németh Antal igazgató. A telefonbeszélgetés eredménye az lett, hogy — leszerződtem a Nemzeti Színházhoz.

— Így jobb?

— Igen.

— Miért?

— Minden színész álma, vágya és célja a Nemzeti Színház kell, hogy legyen!

— Milyen dolga van most a Nemzeti Színháznál?

— Az az érzésem, hogy szeretnek ennél a színháznál. Az is bizonyos, hogy én is mindenképp szeretek! Nagyon hálás vagyok Németh Antalnak, mert megadta nekem a lehetőséget, hogy ne csak az obligat szépiú szerepeket játsszam, hanem olyan szerepekben is a közönség elé juthassak, amelyekben minden oldalról bemutatkozhatok!

— Film?

— Ez a kis nemzet már eddig is nagyon szép dolgokat produkált a film terén, nemcsak itthon, hanem a világgpiacon is. Hiszek abban, hogy ez csak a kezdet, mert sokkal többre vagyunk képesek!

— Hollywood?

— Kilenc opciós szerződéssel már sokszor kimehettem volna Hollywoodba. De az az érzésem, hogy nem tudnék ma még elszakadni a magyar színpadtól, amelyet imádom!...

Fazekas Imre